

Våga vara sig själv

Tidningen Arbetet 1992

När jag 1989 deltog i den nordiska filmfestivalen på Färöarna var det uppenbart att finsk film gör sig tydlig med människor i verkliga miljöer, medan norsk och svensk film är förvillande lik amerikanska idéer – med vackra människor i fina miljöer.

Svensk film tycks ha ambitionen att vara allmängiltig, gälla för alla, men vågar sällan vara sig själv, egensinnig.

Svensk film upplever jag som identitetslös.

Utslättad.

Kultur betyder odling, och våra filmer är som vårt bröd och vår mjölk: fabriks-producerat och vakuumpförpackat, det ena likt det andra. Homogeniserad och pastöriserad och fräntagen den bakteriekultur som ger liv och gör oss starka.

För lite armsvett och fnitter, för lite av oss själva. Vi försöker berätta vår historia i lånta fjädrar och får filmer som utgår från samma koncept med samma sorts problematik, har samma skådespelare och samma miljöer.

Vi vågar inte sär-skilja oss och förnekar därmed den skapande resurs som våra egna liv är.

Vi ser inte vad vi har, vi vågar allt för sällan visar vem vi är. Vi gömmer oss, håller tyst om det vi verkligen tänker, känner, tycker. När vi ska berätta en historia, då berättar vi inte om livet så som vi känner det utan som vi tror att andra vill höra det - vi berättar en historia.

”Mitt liv är väl inte intressant för andra”, säger vi blygsamt och när vi ändå gör ett tappert försök att gestalta våra egna erfarenheter, så vågar vi inte göra det fullt ut, och/eller på vårt eget sätt - låsta av outtalade förväntningar, regler, krav, förebilder om hur film ska vara.

Resultatet blir filmer som engagerar ingen.

Är det ett svenskt fenomen, ett mänskligt? Har vi förlorat vår nationella identitet, vi svenskar? Har vi i vår iver att bygga ett folkhem, suddat bort oss själva? Är vi det enda folk i världen som skäms över oss själva?

Skapandet är inte bara en fråga om individens egen berättelse, utan också om dess berättelse i sitt sammanhang. Om klasser, om vardag, om levnadsvillkor och om var och ens förutsättningar.

I svensk film är det mestadels medelklassens problematik som skildras, och till övervägande del är det männens värld som förmedlas. Vem säger att en receptionist på en campingplats någonstans i Sverige inte kan förmedla samma existentiella frågeställning som en svartklädd i stadsmiljö? Varför duger Sverige utanför Stockholm mest som exotisk bakgrundsmiljö för storstads-människans funderingar?

Varför vågar vi inte låta Emma från Arboga uttala de stora filosofiska tankar vi själva bär på? Varför tror vi att hon inte tänker dem?

Våra barn lär oss mer om Hollywoods filmindustri och om filmstjärnornas privata kärleksproblem, än om varför vårt samhälle ser ut som det gör.

Eftersom vi själva inte vågar vara tydliga, eftersom vi själva inte ser vår egna liv som en skapande resurs lär vi inte heller våra barn att stå upp för sig själva. Konsekvensen blir samhällsmedborgare som inte känner igen samhällseliga övergrepp, som inte vet hur och när och varför de ska kämpa, mot vem eller vad.